

„megszületett a kisfiam”: ifj. Szabó Lőrinc (Lajos), a versek „Lócija”, 1929. december 14-én született.

„kis Klára”: Gáborjáni (Szabó) Klára (1923–1972): Mikes Klára és Szabó Lőrinc első gyermeke. Énekesnőnek készült, majd a Zeneakadémia drámai tagozatának elvégzése után színésznő, versmondó lett. A Magyar Rádió színtársulatának alapító tagja.

(Folytatása következik.)

Rainer Maria Rilke

BEFEJEZETLEN ELÉGIA

Hagyd meg magadnak: *volt* a gyerekkor, e néma gondja a mennyeieknek – a sors soha vissza ne vonja; őt is még, aki börtön mélyén pusztul, a foglyot, mindvégig táplálta titokban. Minthogy öröknek őrzi meg ő a szívünket. Még a betegnek is, ha mered csak s érzi, cserbenhagyja szobája, e lassan lábadozó már – lábadozóban a tárgyai szintén, lázbetegen még, körben, még baj-társaiként, de már javulóban, az Elhagyatott mellett –: *neki* is szól, hozza gyümölcsét még a gyerekkor. Édeni kertjét a romlandóban őrzi mocsoktalanul. Nem makulátlan, nem; hiba volt őt felcicomázni, fodra, köténye mulékony hitetés lehetett csak. Nem bizonyosabb, mint mi, és sohasem kíméltebb; isten az ő súlyával nem mér. Védtelenebb ő, mint mi s télben az állat, védtelenebb ő. Védtelenebb: mert rejteke nincsen. Védtelenebb ő, mintha a vészjósló maga volna. Védtelenebb, mint tűz, mint méreg, mint a hatalmas s mint ami éjjel bent motoz egyre a házban, zárt ajtóí mögött.

Mert ki ne értse, hogy éppen a kéz, az oltalomé, mely véd: hazudik – bajban maga is: hát így ki *merészel?* „...Én!” – Milyen Én? – „Anya: én merek. Ős-Anyag, én, aki voltam. Titkát énram bírta a Föld, hogy a csíra, ha sarjad, ép legyen. Esték, bízó esték, én meg a Föld, halk-májusian mindketten, ó, az ölünkbe lehulltunk. Férfierő! ó, mondja-e néked e vemhes összhang azt, amit éltünk. *Néked* nem tanúsítja a kozmosz csöndjét – körbe miként veszi már a növekvőt...”

Anyák türelme, tejjel telt melle – azért is!
És amit itt most megnevezel, a póre kitettség,
ez a világ veszedelme –, s úgy lesz majd menedékké,
hogyha valódban megráz. Ott, közepében a benső
gyermek s rettenet nélkül *rettegi ő ki* magából.

Ó, de a félelem! Egyszerre derül az ki, a végén:
ember műve teremti, lazulva. Szívja a résen,
réseken át a huzat be. Itt van. Orozva hussan
rá a gyerekre, a játszadozóra. A vérbe
széthúzást sziszeg – könnyü gyanút, hogy a Lét egy
része örökké későn lesz a miénk csak, mindig
rész csak, egy rész, öt rész, még csak
össze sem illik – minden része törékeny.
S már a gerincben a félsz, behasítva a Szándék
vesszeje, hogy majd szétágazva a döntés Júdás-
fáján, ingó gallyként, fásulva növekedjék.

Épp csak vesztegeti a babát, az imént még bájos
játékszert, hogy karban, már idegenként fázzék.
Nem, nem, mit se *magával*, ó, e szegény idegennel,
nem: hanem azzal csak, mit a gyermek hajlama átvett.
Átvett bízást hosszú napjaiban, míg játszott
számtalan órán, és irigység nélkül mérte magát a
Másikon, szemközt, és már rúgta is őt le magáról,
így ocsudott magára, erőit kétféle osztva,
ennyire új neki is még egyre növekvő kincse.

Játék távlata! Kedvvel adódott át, ami termő,
sokkal ötletesebben, mint maiakban, messze
túl unokákon – a Természet, a nyugodt.
Ő a halál társnéja: könnyen változik át és ebben
százszorosán több... Ő, baba legmesszibb figurája –
csillagból a világ amiként csak távolságai által
nőhet, általad úgy lesz csillag a gyermek.
Túl kicsi ő a világ-térnek még, érzés-tereket hát
iktattok be közétek, teret, a felfokozottat.

Mégiscsak megesisik... Mi? Mikor? – Neve nincs, de szakítás –
Mi? – az árulás... telve Lét-felezéssel akarni
többé nem tud, megtagad, észre se vesz már.
Kényszeredetten bámul, fekszik, ostoba, többé
még csak tárgy se, miatta, nézd, mint
szégyenkeznek a dolgok...

SZONETTEK ORPHEUSZHOZ, II. 8.

In memoriam Egon von Rilke

Ó, kevesek, ti gyerekkori játszótársak
szerte a városi kertek alatt:
félve is hogy megörültünk ott egymásnak
és, bárány szövegével a lap,

hangtalanul, de beszéltünk. Hogyha örültünk,
senki se kérte. Kié lett volna vajon?
S hogy szétfolyt ez, felnőttek, körülöttünk:
hosszú év, sok aggodalom.

Körben hány idegen kocsi el, dübörögve,
házak, erős mind, mégis művi, mulandó –
s nem ismert egy se. Valódi *mi* volt a világon?

Semmi. A labdák csak. Labdák remek íve.
Még gyerekek se... De néha kilépett, ó, a halandó,
egy, hogy a hulló labda alá odaálljon.

Suhai Pál fordításai

Jegyzetek

BEFEJEZETLEN ELÉGIA: A DUINÓI ELÉGIAK nagy részét Rilke a ciklus címadásával ellentétben nem Duinóban, hanem a svájci Muzotban írta. S jóllehet az első elégia és az utolsó keletkezési ideje között tíz év telt el, a versek egyes csoportjai mind Duinóban, mind Muzotban néhány elképesztően intenzív nap alatt születtek (1912 január–februárjában, illetve 1922 februárjában). Közben persze ismételt kísérletekkel, a műveket (töredékeket, tervezeteket, vázlatokat) továbbírva, kisebb-nagyobb sikerrel, időnként megszakításokkal és várakozásokkal. Néha egész műveket is sikerült a költőnek létrehoznia, mint pl. A NEGYEDIK ELÉGIA-t, legkésőbb 1915 novemberében, vagy mint ezt a „*Lass dir, daß Kindheit war*” kezdetű 1920 decemberében. Rilke mindvégig hangoztatta azt a felfogását, hogy a költőt a gyermekkorhoz való viszonya teszi (költővé). A BEFEJEZETLEN ELÉGIA az egyik legjelentősebb műve e témában. A gyermekkorról alkotott versbeli felfogása nem jöhetett volna létre a romantikus gyermekkép átértelmezése nélkül. Előbbi a gyermeket természetközelségében, spontán, öntudatlan, egész személyiségével a létezéshez kapcsolt lényként mutatja. Rilke azonban azt is látja (tapasztalta!), hogy a gyermek léte a felnőttek világának van kiszolgáltatva. Ebből következően áll elő a „szakadás” és „idegenség” az ő életében is, ezért a sok fenyegető és elretentő mozzanat benne (vö. 12–20. sor). A gyermek ráadásul kétszeresen is veszélyeztetett lény: egyfelől tapasztalatainak bizonytalansága, másfelől szülei és tanítói amaz igyekezete miatt, hogy a megkülönböztetésen és elfojtáson alapuló világba kényszerítsék. Ez a valóság, ezért kell a gyermekort még egyszerűen teljesíteni, azért, hogy az elfojtott újra feldolgozhatóvá váljék.

„Ó, baba legmesszibb figurája”: a vers különös szerkezeti megoldása, hogy az eredeti természeti egység e megjelenítőjét a szubjektum elidegenedésének és hasadásának folyamatát érzékeltető korábbi s a végső, visszavonhatatlan árulást megjelenítő versbefejező képek-szimbólumok közlékelve, a kontraszthatást ezzel is fokozva mutatja.

SZONETTEK ORPHEUSZHOZ, II. 8.: Muzot, 1922. február 15. és 17. között.

Egon von Rilke (1873–1880): a költő nagybátyjának, Jaroslav Rilkének a legkisebb fia. Rilke erről a korán elhunyt rokonról a következőket írta anyjának 1924. január 24-i levelében: „Gyakran gondolkodom rá, és egyre mélyebben térek az ő alakjához vissza, amely számomra szinte leírhatatlanul megkapó maradt. [...] a gyermeki lét szomorúsága és kiszolgáltatottsága számomra az ő alakjában testesül meg, a nyakfodorban, amelyet viselt, a nyakacskaiban, szép és kancsalsága miatt eltorzult szemében. Így hívtam elő ezután ama VIII. szonettben, amely a mulandóságról szól, miután ő már egyszer, a Malte Lauridge Brigge feljegyzéseiben a korán meghalt kis Erik Brahe előképéül szolgált.”

„és, bárány szövegével a lap”: e sor talányát Rilke maga világítja meg a szonetthez írt kommentárjában: „A bárány (képeken), ez csak felirat útján beszél.”

„A labdák csak. Labdák remek íve”: Magda von Hattingennek erről a következőket írta (1912. február 12-i levelében) a költő: „Játszó társnők, titeket én nem szerettelek, hogy rontottam közétek –; aztán eltávolodtunk egymástól, de kezetekből a labda íve hozzátok vonzott, szerelem volt ez, testetek és lelketek felizzása.”

„De néha kilépett, ó, a halandó, egy...”: racionálisan nehezen feloldható képe a halálnak (hátrében a halott rokonnal). A gyermekhez mint a Rilke-művek ideálképeéhez lásd a BEFEJEZETLEN ELÉGIÁ-t is.

S. P.

Howard Nemerov

TALÁLT VERS

A St. Louis Post-Dispatch
(IV. évfolyam, 86. sz.)
egyik közlése nyomán.

Az USA népességének centruma
átkerült a Missouri állambeli Potosiba.

Ez az elmozdulásra mutató,
Hatóságilag elvégzett számítás abból indul ki,

Hogy az ország tökéletesen lapos
Síkidom, és hogy minden polgár súlya,

Beleértve az alaskaiakat, a hawaiiakat
És a washingtoniakat is, egyforma.

Ezekből az egyszerű premisszákból az következik,
Hogy ezt a tömeget, ezt az embertakarót